PESTEN KNACKADE PÅ DÖRREN

Pesten knackade på dörren

Olika forskare räknar med olika siffror från 30-40 procent till två tredjedelar av befolkningen dog i PESTEN. Detta innebär ungefär mellan 225 000 och 500 000 personer.

Pesten spreds längs tidens handelsvägar – både människor och råttor reste med fartygen och spred sjukdomen när de kom iland. I städerna spred sig sjukdomen snabbt bland smutsiga och trånga gränder och tättbefolkade hus.

Den stora döden förändrade också människors tankesätt. Döden fick större utrymme i konsten. Den medeltida människan trodde att det var Guds vrede över människornas synder som orsakat pesten. Man trodde att det enda sättet att stoppa pesten var att blidka Gud. Det bildades så kallade botgörartåg, samlingar av människor som iklädda trasor, högljutt klagande drog fram längs vägarna. (Historisk Museet utdrag text)

Visby franciskanerklosters listor över döda 1324–1350

År	Samtliga Visby	- Munkar	Präster	Landsborgare	bygdsbor
1324	2	0	1	0	1
1349	7	5	2	0	0
1350	**153**	**111**	**31**	**3**	**8**

Efter 1350 upphör noteringarna för flera år. Verksamheten har drabbats av en chock, och man har slutat fylla i kalendarier och dödslistor

Dödlighet i Stockholm enligt skotteboken

I flera olika berättande källor anges antalet tusen döda i Stockholm under senare delen av 1400-talet:

1451 Karlskrönikan 9 000 döda

1464 Vadstenadiariet 7 000 döda

1484 Vadstenadiariet 15 000 döda

1495 Gråbrödradiariet 18 000 döda

1495 Sturekrönikan över 7 000 döda

Att dessa siffror är överdrivna är självklart och de är jämnstora med eller överstiger hela Stockholms befolkning. Det intressanta är snarare att man försökt beskriva pestens storlek med siffror som skall understryka dess omfattning. Stockholm tycks allt mer ha blivit pestens hemort framför andra under slutet av 1400-talet, och dessutom har de samlade dödstalen i den växande huvudstaden uppenbarligen fascinerat samtiden.

Epidemin 1465 var mer begränsad i Stockholm under den tid på året då längden upprättades än föregående år vid samma tid.Noteringarna om döda 1464 tyder på ökning av dödligheten med 24 gånger under den del av året som registreras.

Bevisen i gamla brev

År 1500 härjade pesten i **Stockholm**, enligt ett brev från 16/11.
År 1504 var det åter pest i huvudstaden. Den nämns i brev från 8/8 och 11/8. I det första brevet rekommenderas att ha herremötet i Södertälje istället, som tydligen var mindre pestdrabbat.
Från 14/8 **1504** finns ett par brev som talar om att pesten också härjade i **Reval** respektive att svenska rådet var skingrat på grund av pesten. Den 18/8 får vi reda på att mycket folk flytt från Åbo ut till landsbygden på grund av pesten, och den 16/10 upplyses om att **Åbo** tömts på grund av pesten. I ett brev från den 1/3 **1505** omtalas att en person blivit sjuk i pesten, sannolikt året innan.
Åren 1505 och 1507 meddelas att pesten härjade i Ryssland.
År 1508 var pesten tillbaka i Stockholm enligt ett brev
År 1510 rasade pesten i Dalarna enligt ett brev
1500, 1504, 1508, 1510 var pestår

Epidemierna i början av 1400-talet kan säkerligen betraktas som regionala eller mindre omfattande.

De tre epidemierna 1413, 1421–1422, 1439–1440 är väl belagda
i flera källor av olika karaktär och de har fått starkt genomslag.

År 1451 skall det enligt Karlskrönikan ha dött tusentals personer i Stockholm. Pesten är belagd i Helga Lekamens gilles längder över de som givit på dödsbädden.

Epidemin 1495 är en av de stora under medeltiden som ger utslag i de flesta källmaterial, och den har slagit hårt både i Stockholm och Vadstena.

Sammantaget: 1413, 1421–1422, 1439–1440, 1455, 1464–1465 samt 1495 som de stora epidemierna, medan 1451, 1472–1474 och (eventuellt den engelska svetten) 1484 varit av medelstor omfattning.

Sverige drabbades under medeltiden av följande större epidemier: 1350, 1359–1360, 1368–1369, 1413, 1421–1422, 1439–1440,1455, 1464–1465, 1495, och av dessa var de tre första värst, de två följande svåra och de därefter följande visserligen plågsamma men inte katastrofala. Därtill kom några medelstora epidemier: 1451, 1472–1474 och 1484

1350–1370

Sverige drabbas av tre svåra pestepidemier som utplånar en mycket stor del av befolkningen. Sverige är lika svårt drabbat som övriga Europa. Ett visst kaos sprider sig i samhället (inte enbart beroende på inbördeskriget). Det saknades präster, räntor betalades inte, gårdar övergavs eller lades öde då brukarna avled. Under denna period drog sig befolkningen mot centrum, för att överta bättre gårdar men sannolikt också för att det sociala nätverket fortfarande fungerade i de mer tättbefolkade områdena.

1370–1410

Inga stora pestepidemier drabbade Sverige. Även om samhället nu
hade börjat etableras på en lägre nivå av aktivitet pågick intensiva strider om samhällsresursernas fördelning, destruktiva strider som säkerligen bidragit till att förvärra krisen. Exempelvis omfattande borgbyggande under nedgångsperioden har inte gynnat den agrara produktionen. Övrig byggenskap har gått in i dvala.

1410–1430

Från början av 1410-talet till början av 1420-talet följde nya svåra pestepidemier, med sjunkande befolkning och övergivande av gårdar. Detta har destabiliserat samhället och bildat bakgrund till de kommande sociala omstörtningarna.
Många av ödegårdarna upprätthölls vid denna tid genom extensivare bruk och detta innebar att boskapsskötseln ökade. Ödegårdar blev äng och betesmark. Ägoförhållanden har för en tidvarit oklara men de som lade ödegårdar under sin ägo försvarade dessa nya egendomar inte minst genom att nyttja dem.

1430–1460

Under denna period inleds ett mönster med en större eller mindre pestepidemi i stort sett varje årtionde, men dessa epidemier avtog dock generellt i styrka och blev allt mer lokala. De kan dock ha fått ett kraftfullt genomslag lokalt.Återuppodlingen börjar långsamt. Övergivna gårdar tas upp på nytt, men det sker också en expansion ut mot periferin, inte minst i Bergslagen. En gradvis stigande levnadsstandard gynnar ökad handel och även städerna. Vid denna tid påbörjas åter investeringar i kyrkor och byggnader.

1460–1500

Pestepidemierna följer samma mönster som tidigare, men befolkningsökningen har nu tagit fart och en pestepidemi i mitten av1460-talet, som lokalt kan ha medfört ett hack i utvecklingen, följs av en våg av återuppodling. Den stigande ekonomiska aktiviteten i samhället märks på flera plan, inte minst i ett uppsving för investeringar i kyrkobyggnader. Men också i städer och i bergslag

1500–1520 (och därefter)

Ett antal pestepidemierna slår till under århundradets första årtionde, men de förefaller begränsade framför allt till städer runtÖstersjön, och de har ofta tämligen lokal utbredning (för resten av 1500-talet har pestepidemierna inte undersökts). Vid denna tid, eller efter freden i början av 1520-talet, har sannolikt den period av befolkningsexpansion inletts som når en stadig ökningstakt på 0,6–0,7% per år resten av århundradet.

1500–1520 (och därefter)

Expansionen mot ytterområdena fortsätter. Eftersom många av de övergivna gårdarna vid denna tid permanent har lagts ut till betesmark eller ängsmark, samtidigt som det i stort sett är slut på ödegårdar att återuppta, måste den nya expansionen vända sig till nya marker trots att befolkningsmängden ännu inte nått upp i högmedeltidens nivå. Detta gynnas dock av en starkare statsmakts öppnande av de stora skogsmarkerna för nybyggare.

Källa Janken Myrdal